

DAFTAR PUSTAKA

Arsip

ANRI, *Vervolg Memorie Van Overgave Van Het Bestuur Van De Afdeling Mandar Van Den Asisten Residen W.E.C. VEEN ddo. 10 Maart 1933.*

Amsterdamsche Courant Algemeen Handelsblad, Volksgezondheid, 27 Agustus 1924, Arsip Kranten.

Bataviaasch Nieuwsblad, De Leprabestrijding In Mandar, 28 Juli 1924, Arsip Kranten.

Bataviaasch Nieuwsblad, Een Medische Inspectie, 21 Oktober 1924, Arsip Kranten.

Batavia: *Topografische Inrichting 1907, Schetskaart van Midden-Celebes.*
<http://hdl.handle.net/1887.1/item:2012632>

Beknopte Alphabetische Gids Van Havenplaatsen En Reeden Bezocht Door De Stoomschepen Der Koninklijke Paketvaart Maatschappij, (Weltevreden: Koninklijke Paketvaart Maatschappij, Januari 1925).

Gerkens, d'Arnaud, P. R., dkk., *Geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indie*. (Batavia: Javasche Boekhandel & Drukkerij, 1910).

Ingen, H. Van. *Gezondheidszorg In Nederlandsch-Indie 12 Radio-Voordrachten Betreffende Den Dienst Der Volksgezondheid*. (Surabaya, 1940).

Kaiser, L. & Kainama, *Jaarverslag Van Den Landschapsarts Mandar Over Het Jaar 1925-1934*, (Majene: Museum Mandar).

Kaiser, L., *Geneeskundig Tijdschrift Voor Nederlandsch-Indie*, (Batavia-Weltevreden: Firma G. Kolff & Co., 1930).

Lampe, P. H. J., *Voordrachten Over De Endemiologie Der Lepra*, Geneeskundig Tijdschrift Voor Nederlandsch-Indie DEEL 74, Afl. 6, (Batavia: Vereeniging tot Bevordering der Geneeskundige Wetenschappen in Ned.-Indie, 13 Maart 1934).

Lampe, P. H. J., *Suriname Sociaal-Hygiënische Beschouwingen*, (Amsterdam: Koninklijke Vereeniging Koloniaal Instituut, 1927).

Nijhoff, Martinus, *Encyclopedie Van Nederlandsch-Indie*, (Nederlands, 1935).

Opgenomen door den Topografischen dienst in 1934-1935.
<http://hdl.handle.net/1887.1/item:56650>

Overeenkomst Met De Koninklijke Paketvaart Maatschappij Betreffende Het Onderhouden Van Scheevaart-Verbindingen In Nederlandsch-Indië En Het Vervoer Van Landsreizigers, -Dieren -Goederen En -Gelden Gedurende De Jaren 1931 Tot En Met 1945, (Weltevreden: Landsdrukkerij, 1930).

Schetskaart Madjene 1935. Koleksi Museum Mandar.

Sitanala, J. B., Sardjito, M., & Mochtar, A., *Mededeelingen Van Den Dienst Der Volksgezondheid In Nederlandsch-Indie*. (Batavia: G. Kolff & Co., 1936).

Smits, F. P., *Nota Over De Bestrijding Der Lepra In Nederlandsch-Indie*. (Weltevreden, 1907).

Theunissen, W. F., Mertens, W. K., dkk., *Mededeelingen Van Den Dienst Der Volksgezondheid Nederlandsch-Indie*. (Batavia: G. Kolff & Co., 1938).

Theunissen, W. F., Mertens, W. K., dkk., *Mededeelingen Van Den Dienst Der Volksgezondheid Nederlandsch-Indië*. (Batavia: G. Kolff & Co., 1939).

Verzameling Voorschriften Enz. Deel D (C). Emigratie- Immigratie Pelgrims- En Werving Aangelegenheden, Dienst Der Volksgezondheid, (Batavia: G. Kolff & Co.,1932).

Buku

Alimuddin, Muhammad Ridwan, dan Mursidin, *Majene Kota Tua: Pelestarian dan Potensi Kepariwisataaan*. (Polewali Mandar: Teluk Mandar Kreatif, 2020).

Amir, Muhammad, *Penataan Mandar dalam Masa Kolonial Belanda 1905-1942*, (Makassar: Arus Timur, 2016).

M.D. Hydrick, J. L., *Intensive Rural Hygiene Work In Nederlands India*. (Temanggung: Penerbit Kendi, 2021).

Pattikaihattu, John. DR. *Jacob Bernadus Sitanala Hasil Karya dan Pengabdian*, (Jakarta: Departemen Pendidikan Kebudayaan, 1983).

Rahman Hamid Abd., *Jaringan Maritim Mandar: Studi tentang Pelabuhan “Kembar” Pambauwang dan Majene di Selat Makassar 1900-1980*, (Yogyakarta: Penerbit Ombak, 2021)

Siswanto, Asrianti Tanti dan Mulyana Dwi. *Neglected Tropical Disease Kusta Epidemiologi Aplikatif*. (Mulawarman University Press: Samarinda, 2020).

Terjemahan Belanda Memory Asisten Residen W.J. Leyds Selama Bertugas di Mandar. (Makassar: Badan Perpustakaan dan Arsip Daerah Provinsi Sulawesi Selatan, 2013).

Karya Ilmiah

Hasanah. “Kebangkitan Dokter Pribumi Dalam Lapangan Kesehatan : Melawan Wabah Pes, Lepra, dan Influenza Di Hindia Belanda Pada Awal Abad XX”. Masyarakat Indonesia. Volume 46 (2). 2020.

Rachmawati dan Trilaksana. “Penyakit Kusta di Bangkalan Tahun 1934-1939”. - e-Avatara, e-Jurnal Pendidikan Sejarah. Universitas Negeri Surabaya. Volume 2, No 1. 2014.

Rahimallah, Saputra dan Utami. “Identitas Demokrasi di Tanah Mandar: Penelusuran Sistem Pemerintahan dan Sosial di Kerajaan Balanipa”. Online Journal System Unsulbar. Volume 3, No. 1. 2020.

Wulandari, Ayu. “Anak-anak dalam Ancaman Kusta: Penularan dan Penanganannya di Hindia Belanda pada Awal Abad ke-20”. Universitas Gadjah Mada. Walasuji, Volume 12, No. 2. 2021.

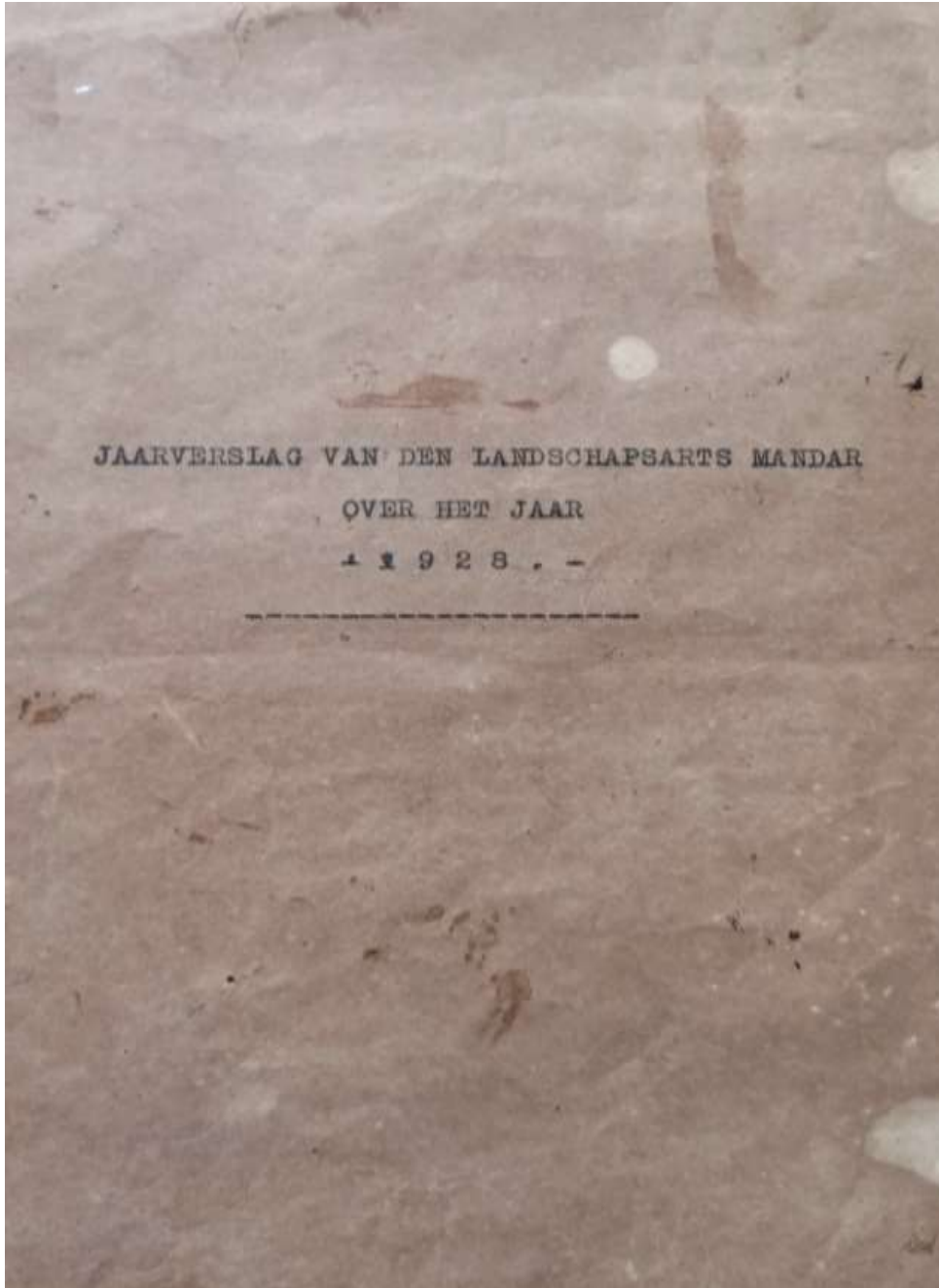
Internet

<http://nationalgeographicpartners.com/2019/05/from-the-archives-infectious-diseases/>. Diakses pada 29 Oktober 2022, pukul 10:28 AM.

<http://hdl.handle.net/1887.1/item:56650> Diakses pada 11 November 2022, pukul 09:38 AM.

LAMPIRAN

1.1 Arsip

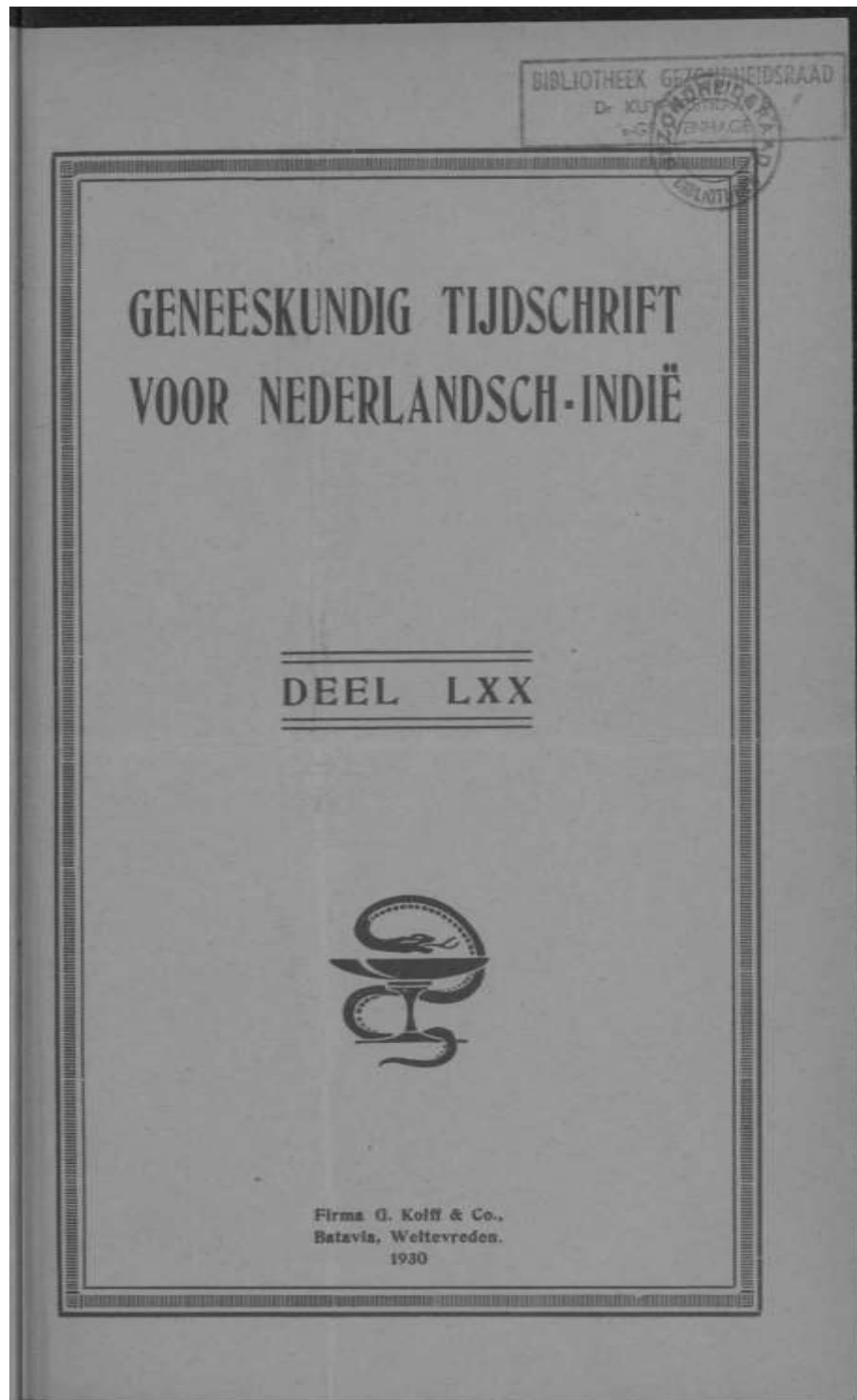
Laporan Tahunan Dokter Lanskap Mandar Tahun 1925-1934. (Koleksi Museum Mandar).

<u>PERSONEEL.</u>	
a. Landschapspersoneel.	Taak.
Landschapsarts.	Poliklinieken, hospitaal, leprabestrijding, assainering in het gebied der landschappen, Dienst der Volksgezondheid, Vaccinedienst, Militair Geneeskundigen Dienst, Apotheekdienst en laboratoriumdienst.
Verplegers (Hospitaal)	
Lasut.	Administratie en verpleegdienst.
Kamaroeddin.	Hospitaaldienst, apotheekdienst en tournees.
Themu.	Hospitaaldienst, en leerling in de apotheek.
HaErong.	Hospitaaldienst.
Pauline (vrouw)	Hospitaaldienst (vrouwen-afdeeling)
Leerling verplegers.	
Hosoer.	Hospitaaldienst.
Simon.	Hospitaaldienst.
Mandra.	Hospitaaldienst.
Sengi.	Hospitaaldienst.
Tamananga.	Hospitaaldienst.
Koelies.	
Sama.	Waschman en schoonmaak.
Salama.	Waschman en schoonmaak.
Hoesen.	Schoonmaak.
Djapar.	Kok voor hospitaal en gevangenis.

Personel kesehatan yang bekerja di Mandar tahun 1925-1934. Dalam Arsip Laporan Tahunan Dokter Lanskap Mandar Tahun 1925-1934. (Koleksi Museum Mandar).

Poliklinieken.		
Mohamad Djafar.		Polikliniek Tjampalagian + tournee/ epidemiebestrijding.
Porweila.		Polikliniek + hulpziekenhuis Mamasa en tournee epidemiebestrijding.
Theupeioris.		Polikliniek Mambik en tournee epidemiebestrijding.
Esteng.		Polikliniek weg aanleg Salokmalotong en Klatiek.
b. Gouvernementspersoneel.		
Oemar Daeng Manceoeng.		Vaccinatour Madjeng.
Mohammad LaSta.		Vaccinatour Polewali.
Legi.		Vaccinatour Mamasa.
c. Militair personeel.		
Sikape.		Soldaat 1e klasse ziekenverpleger. Hospitaaldienst (Militair gedeelte) en in opleiding tot laborant, tournee Mamasa (Militair gedeelte).
Zeke.		Soldaat (hospitaalsoldaat) 1e klasse, hospitaaldienst (Militair gedeelte), en bij eventueel gebrek aan werk andere diensten.
		BUREAU.
		Is ondergebracht in een kleine kamer van het hospitaal.
		TOURNEES.
<u>Datum.</u>	<u>Waar naar toe.</u>	<u>Doel van het tournee.</u>
13 Januari.	Pambaoeng.	Polikliniek, assineeringsdienst, school- en kampongsinspectie, bezoek aan de op te richten leprosen kolonie.
		14 Januari

Personel kesehatan yang bekerja di Mandar tahun 1925-1934. Dalam Arsip Laporan Tahunan Dokter Lanskap Mandar Tahun 1925-1934. (Koleksi Museum Mandar).

Jurnal Kesehatan Hindia Belanda Tahun 1930.

Sumber:<https://www.delpher.nl/nl/tijdschriften/view?identifier=MMKIT04:000586001:00005&query=Geneeskundig+Tijdschrift+voor+Nederlandsch+Indie+1930&coll=dts&page=2&maxperpage=50&rowid=26>. Diakses pada tanggal 21 Agustus 2022.

Feuilleton.

Leprabestrijding en leprabehandeling in de Onderafdeelingen Madjene en Mamasa (Celebes en Onderh.) in 1925-1929¹⁾,

DOOR

Dr. L. KAISER,
Chef landschapshospitaal Mandar.

A. Overzicht.

De Onderafdeeling Madjene bestaat uit 5 landschappen m.n. Madjene met een bevolkingscijfer van 25794²⁾)

Pambaoeang	"	"	18104
Tjenrana	"	"	13765
Balanipa	"	"	78594
Binoeang	"	"	10709

Het grootste gedeelte der bevolking bewoont een vrij smalle strook aan de kust. Verbouwd worden: pisang, ketella, sago, katjang idjo, djagong en wat rijst. De hoofdvoeding der kustbewoners bestaat uit pisang (waarvan ze \pm 32 soorten verbouwen), ketella, sago, djagong, klapper en visch. Rijst is versnapering en wordt b.v. 1 maal per week gegeten.

De Onderafdeeling Mamasa bestaat uit: Boven-Binoeang en Pitoe Oeloena Salo, zwaar tot zwaarst bergterrein met een bevolkingscijfer van 28070 (opgave B. B. 1926). Door de bevolking (Toradja's) worden verbouwd djagong, ketella, rijst, koffie. Hoofdvoeding onzer Toradja's is djagong, ketella, rijst, sago en ikan kering (meest in ruilhandel met koffie van de kust); karbouwen-, varkens-, kippen- en hondenvleesch bij bijzondere gelegenheden.

B. Statistiek der lepralijders.

Eind 1927 waren aanwezig in de beide bovengenoemde Onderafdeelingen aan bekende lepralijders: 586, en wel 363 mannen, 150 vrouwen en 73 kinderen; hiervan kwamen op de bergstreken 134, nl. 95 mannen, 32 vrouwen en 7 kinderen.

¹⁾ Bij de redactie ontvangen 28 Februari 1930.

²⁾ Opgave volgens de telling van 1929 door het Binnenlandsch Bestuur.

Laporan dokter Kaiser mengenai kusta di Majene Tahun 1925-1929. Dalam Jurnal Kesehatan Hindia Belanda Tahun 1930.

Nederl.-Indië.

De Leprastrijd in Mandar.

Nieuw schrift van uit Makassar d.d. 21 de-
cember.

Met dien tegengaan malaria en framboesia begint de strijd tegen de lepra steeds meer opmerkelijk gevoerd te worden. De aard der ziekte is oorzaak, dat men daarbij steeds meer medewerking van de bevolking onderzocht dan bij de andere verziekten. De besmetting en de voortvoering hebben een onmiskenbaar plaats, oorzaken zoo aan het waarneemingsvermogen van den gewonen mensch, dat het grootste deel der inwoners er weinig of geen vrees voor koemt.

Men grijpt een degelijke bestrijdingsoorlog in de individuele vrijheid en in het leven van de gezinnen — en dat is wel bezwaar — dat de sijnste voorzichtigheid bezocht moet worden bij het opsporen van de ziekte. Vaak worden ze dan ook door de familie en dorpsgenooten verborgen gehouden. Daarbij voegt zich nog een andere moeilijkheid. Daar de ziekte ongeneeslijk is, stemt de maatregelen zich meer te richten op de verspreiding dan tegen de ziekte zelf; de maatregelen moeten ook schijnbaar op gezonde menschen, maar die langen tijd met den patiënt in nauw contact hebben gestaan, in langdurige observatie gehouden worden.

Daaropgemerkt staat evenwel, dat de besmettingskans te geringer wordt, naarmate meer zorg wordt besteed aan een hygiënische leiding der woningen. Dat wordt in de gemeenschap, onder de noodige waarborgen aanvaard, een ietwat groote vermindering in besmetting te staan, zelfs verlost te geven te samenwonen van het gezin in het huis, dat onder leiding van den deskundigen dienst in studeelken naar wordt gehouden.

Zooals men weet, is ongeveer 6 jaar geleden over geheel Indië een onderzoek ingevoerd naar het aantal leprosen en daarbij werd voor Mandar bevonden, dat er ongeveer 212 leprosen voorkwamen op een bevolking van 140 duizend inwoners. De tegenwoordige aanname redt te hebben dat cijfer is juist te achten. Nu bevindt zich in Mandar, de grootste plaats van Mandar, in de nabijheid van het zeer mooie en vrij toevluchtsoord landbouwgebied een kleine kolonie, die gezamenlijk heeft enkele leprosen op te nemen.

De gemeenschap heeft nu de verplegers er op voorgesteld om zoo onopzettelijk mogelijk een nieuwe oprime te doen en dat bevestigd, dat het aantal van 300 in 1923 is geslagen was tot 350 in de vorige opname en nu juist wordt.

Wat ook de oorzaak van de verslechtering mocht zijn, bij voort de zaak ernstig genoeg om bij het bestuur op maatregelen te dringen om het kwaad te stuiten. Hoe de zaak zou geregeld worden kan niet nu dadelijk gezegd worden, maar natuurlijker wijze van, dat het op isoleren zou aankomen en was daarom voor allen noodig de medewerking der nodigen te krijgen.

De dokter ging bij de heeren toe en dan een paar maanden en bracht het dan steeds op de lepra. Zoodoende wist hij hen te overtuigen, dat de beste oplossing was en besloten was en het belang der gemeenschap mederacht tegen de verdere voortgang op te treden. Daarna noodigde hij ze uit een bezoek aan het laboratorium te brengen. Hij toonde hen dan door de microscopische preparaten van de streep bacteriën schuif, bevestigde de belangstelling. Toen hij ze overgevoerd had, riep hij ze in een vergadering bijeen en daar wendde hij uit over de gevolgen, de verspreiding en de bestrijding der lepra. Vervolgens liet hij ze aan zien een over, doch liet daarop toed de bevolking den gemeenschap een stuk goed aan om er een kolonie op te stellen.

Dat was dubbele wist; men had den noodigen grond voor een begin, maar men had meer de zekerheid, dat de bevolking zou medewerken, om het beoogde doel te bereiken.

Er werden plannen ontworpen voor een concentratie-kamp voor leprosen; de

kosten zouden te eens 33 duizend gulden bedragen en de verdeling daarvan over de bevolking werd algemeen goed gevonden; er zouden wettigen komen voor 2 à 300 patiënten.

De fungerende inspecteur van den B.O.D. verzette zich evenwel tegen het voornemen de menschen landbouwwerk te laten verrichten, omdat daardoor kans op besmetting buiten de grenzen zou ontstaan. Klapperziekte en opstapeling zouden de voortvoering van isoleren vormen. Ook de gouverneur meende bezwaren te moeten maken tegen de hoogte bouwwerken en drong aan op een voldoende inrichting om die naar beneden te brengen. Onderzochten werd de inspecteur verragen en de nieuwe had geen bezwaar tegen de klapperziekte, mits voor bepaalde maatregelen werd gezegd.

Thans is de kwestie omtrent de bouwkeuze opnieuw behandeld en gekoopt wordt, dat de zaak tot oplossing zal komen. De tegenwoordige A.R. van Mandar heeft namelijk ernstig bezwaar tegen het gebouwen van de kleine kolonie bij het hospitaal, omdat het hoog is en de gemeenschap niet oordeelt, zoodat het bad- en keukenwater der leprosen deze geheel doorloopt.

Zooals reeds is opgemerkt is een der voornaamste factoren voor slagen aanwezig, het vrees heeft vertrouwen in den geneesheer en de behandeling. In de kleine kolonie wordt alles gedaan om het leven der ongeneeslijken zoo aangenaam mogelijk te maken. Er worden op beschiedere schaal groentehandelingen toegepast; behalve injecties met het bekende timol krijgen ze ook injecties met een medicijn van den geneesheer zelf, die echter nog geen recht heeft te hebben er iets van te zeggen.

Alleen is een vrouw die uit haar kampong was uitgevloden wegens het afschrikkelijke aantal, reeds zoo zeer in beterschap toegekomen, dat ze thans weer toonbaar is. Merende patiënten zijn er al langer dan een half jaar en nog alomeren heeft er een een poging tot ontvluchten aangewend of getracht zich buiten de omheining te begeven. Bij alle 10 onder behandeling zijnde patiënten zijn de symptomen verminderd.

Met goedvinden der bevolking zullen de buiten der lijers in de kampong, zoodat ze opgenomen zijn, verbrand worden en het eerst zullen voor opening in aanmerking komen de leprosen uit de minst aangename kampong. De concentratie-kamp zal volkomen gelijk aan de elgen worden ingericht; voorts worden er verschillende zaai-rijen gebouwd voor de verprijng der ernstige patiënten. Errens, nu, zullen zijden aan mediatoren, die door junks de wonden openmaken, eerst daarvan genezen moeten zijn. De dokter meent, dat de open huishoudingen een der gewaanzaken oorzaken van besmetting kunnen vormen.

Bij de kampong zal een begrafsplaats worden aangelegd en een misluchtgebouwd. De contact personen zullen gedurende 5 jaar in observatie gehouden worden en om het half jaar onderzocht worden. Aan het verkeer met familie en verwanten zullen zoo weinig mogelijk hindernissen in den weg gelegd worden.

Gekoopt en vertrouwd wordt, dat de zaak spoedig in het reine zal komen, want men is er van overtuigd, dat wanneer deze kampong slaagt, binnen niet te langen tijd het oordelbaar voor Mandar overwonnen zal zijn; de bevolking volgt met belangstelling het verloop en niet in de kampong gasterige gevolgen, dan in het land, dat zij zal omzien voor de noodige goederen en gelden om alle leprosen af te sonderen.

De Spoorwegen op Java en in Deli.

Wij meelden onlangs, dat de administrateur der Deli Spoorweg M.J. de G. C. Smit, op Java in gewest komende hier verscheidene besprekingen te voeren.

Bij zijn vertrek naar Medan mocht de Deli C.V. zij den zeer vlijtig, eerste indrukken ophoorden, die de heer Smit wel wilde mededeelen. Er het hoofde, — bij het bad — dat een zeer eerste indrukken wel omgekeerd overtuigende met die welke wij nog zoo kort geleden gaven, hoe nuttig, hoe noodzakelijk het zelfs is voor Deli, om in contact te blijven met Java, waar alle verhoudingen zooveel gunstiger zijn dan in onze samenleving.

Wat de spoorwegen hier en op Java betreft, sprongen ook de verscheiden in het lang, die over het algemeen wat de economische horizon betreft, een voordeel van Java, uitvinden. Daar is ten eerste de ge-

Koran Bataviaasch Nieuwsblad, Nederland Indie: Perang Melawan Kusta Di Mandar, tanggal 28 Juli 1924.

Sumber: https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=lepra+madjene&facets%5Bperiode%5D%5B%5D=2%7C20e_eeuw%7C1920-1929%7C1924%7C&page=1&maxperpage=50&sortfield=datedesc&coll=ddd&entfier=ddd:011040686:mpeg21:a0110&resultidentfier=ddd:011040686:mpeg21:a0110&rowid=5. Diakses pada tanggal 30 Juli 2022.

1.3 Peta

Peta Majene 1935

(Sumber: Museum Mandar, 2022)

1.4 Daftar Distribusi Obat Chaulmoogra

No.	Tempat	Jumlah Pasien	Jumlah L	
			Aethyl-ester ¹⁾	Hydnoc- olie ²⁾
1	Ambon	185	25,000	
2	Bali dan Lombok	1921	53,255	286,300
3	Bojonegoro	115	1,200	
4	Blora	476	30	
5	Bangil	330	2,550	
6	Bangkalan	620	8,450	
7	Bau-Bau	50	0,250	
8	Cirebon	239	7,800	
9	Demak	14	0,250	
10	Gorontalo	128	-	0,600
11	Kediri	460	5,000	
12	Kundur	235	-	5,000
13	Kotamobagu	11	1,000	
14	Lamongan	800	14,000	
15	Liwa	6	2,275	
16	Lokop	20	1,000	
17	Madiun	25	2,000	
18	Manado	420	12,000	
19	Makassar	117	0,100	
20	Majene	210	4,000	
21	Ngawi	70	0,500	
22	Pekalongan	39	0,400	
23	Plantungan	219	2,750	
24	Ponorogo	19	0,100	
25	Pamekasan	306	3,300	
26	Palu	70	-	
27	Pontianak	5	0,250	
28	Ruteng	1	0,450	
29	Surabaya	620	5,250	
30	Saparua	115	3,-	
31	Sanggau	16	0,750	
32	Serui	8	1,-	
33	Tobelo	200	7,-	
34	Tarakan	2	1,-	
35	Semarang	20	1,250	
36	Ardjasa		0,500	
37	Batavia		0,225	
38	Bandung		3,100	

39	Belitung		0,050	
40	Balikpapan		0,450	
41	Yogyakarta		0,200	
42	Jatiroto		0,200	
43	Jombang		1,950	
44	Kudus		0,640	
45	Kelet		1,900	
46	Klaten		0,100	
47	Kutoarjo		0,150	
48	Kotaraja		0,650	
49	Kabanjahe		0,250	
50	Mojowarno		0,100	
51	Magelang		0,300	
52	Malang		1,450	
53	Purworejo		0,150	
54	Purwodadi		3,-	
55	Padang		0,200	
56	Solo		0,300	
57	Situbondo		0,025	
58	Sampang		2,--	
59	Temanggung		0,050	
60	Cimahi		1,700	
	Total		216,77	291,900

Distribusi minyak Chaulmoogra dan ester oleh Dienst der Lepra Bestrijding (Dinas Pencegahan Kusta) tahun 1937. (**Sumber:** Theunissen, W. F., Mertens, W. K., dkk., *Mededeelingen Van Den Dienst Der Volksgezondheid Nederlandsch-Indië*. (Batavia: G. Kolff & Co., 1939).

1.5 Foto Lokasi Penelitian

Foto kampung Teppo tahun 2022.
Sumber: Koleksi Pribadi

Sumur-sumur di kampung Teppo yang masih digunakan hingga sekarang berlokasi di kampung Teppo Barat, tahun 2022.

Sumber: Koleksi Pribadi

Rumah sakit yang telah beralih fungsi menjadi Museum Mandar.
Sumber: Koleksi Pribadi.

Foto dokter Kaiser bersama pengelola rumah sakit pada tahun 1933.
Sumber: Koleksi Museum Mandar.

Suasana bangsal inap pasien rumah sakit antara tahun 1925-1934.
Sumber: Koleksi Museum Mandar.

Ruang operasi di salah satu ruangan bangunan rumah sakit.
Sumber: Koleksi Pribadi.

1.6 Surat Keputusan

KEMENTERIAN PENDIDIKAN, KEBUDAYAAN,
RISET, DAN TEKNOLOGI
UNIVERSITAS HASANUDDIN
FAKULTAS ILMU BUDAYA
Jalan Perintis Kemerdekaan Km.10 Kampus Tamalanrea Makassar 90245
Telepon (0411) 587223-590159 Faximili (0411) 587223
Laman ilmubudaya.unhas.ac.id

KEPUTUSAN DEKAN FAKULTAS ILMU BUDAYA
UNIVERSITAS HASANUDDIN
NOMOR 256/UN4.9/KEP/2022

TENTANG

PENETAPAN DOSEN PEMBIMBING SKRIPSI/TUGAS AKHIR MAHASISWA
DEPARTEMEN ILMU SEJARAH FAKULTAS ILMU BUDAYA
UNIVERSITAS HASANUDDIN TAHUN AKADEMIK 2021/2022

- Membaca : Surat Ketua Departemen Ilmu Sejarah Fakultas Ilmu Budaya Universitas Hasanuddin Nomor 1630/UN4.8.7/TD.06/2022 tanggal 03 Februari 2022 perihal Pengusulan SK Pembimbing Skripsi
- Menimbang : Bahwa dalam rangka kelancaran penyelesaian studi mahasiswa Departemen Ilmu Sejarah Fakultas Ilmu Budaya Universitas Hasanuddin, dipandang perlu menetapkan Dosen Pembimbing Skripsi/Tugas Akhir Mahasiswa.
- Mengingat : 1. Undang-Undang R.I. Nomor 14 Tahun 2005 tentang Guru dan Dosen, (Lembaran Negara Tahun 2005 Nomor 4586);
2. Undang-Undang R.I. Nomor 12 Tahun 2012 tentang Pendidikan Tinggi, (Lembaran Negara Tahun 2012 Nomor 158);
3. Peraturan Pemerintah R.I. Nomor 23 Tahun 1956 tentang Pendirian Universitas Hasanuddin (Lembaran Negara Tahun 1956 Nomor 39);
4. Peraturan Pemerintah R.I. Tahun 2009 Nomor 37 tentang Dosen, (Lembaran Negara Tahun 2009 Nomor 5007);
5. Peraturan Pemerintah R.I. Nomor 4 Tahun 2014, Tanggal 30 Januari 2014 tentang Penyelenggaraan Pendidikan Tinggi dan Pengelolaan Perguruan Tinggi (Lembaran Negara R.I. Tahun 2014 Nomor 16), perubahan dari Peraturan Pemerintah R.I. Nomor 66 Tahun 2010;
6. Peraturan Pemerintah R.I. Nomor 82 Tahun 2014, Tanggal 17 Oktober 2014 tentang Penetapan Universitas Hasanuddin sebagai Perguruan Tinggi Negeri Badan Hukum (Tambahan LN Tahun 2014 Nomor 303);
7. Peraturan Pemerintah R.I. Nomor 53 Tahun 2015, tanggal 22 Juli 2015 tentang Statuta Universitas Hasanuddin (Tambahan LN.Tahun 2015 Nomor 5722);
8. Peraturan Rektor Universitas Hasanuddin Nomor 13/UN4.1/2018 tanggal 15 Oktober 2018, tentang Organisasi dan Tata Kerja Fakultas dan Sekolah Universitas;
9. Keputusan Rektor Universitas Hasanuddin Nomor 51973/UN4.1/KU.21/2016 tanggal 28 Desember 2016 tentang Penetapan Pola Pengelolaan Keuangan dan Aset Universitas Hasanuddin tahun 2017;
10. Keputusan Majelis Wali Amanat Universitas Hasanuddin Nomor 005/UN4.0/KEP/2018 tanggal 26 Maret 2018 tentang Pemberhentian dan Pengangkatan Rektor Universitas Hasanuddin Periode Tahun 2018-2022;
11. Keputusan Rektor Universitas Hasanuddin Nomor 3091/UN4.1/KEP/2021 tanggal 18 Mei 2021 tentang Pengangkatan Dekan Fakultas Ilmu Budaya Universitas Hasanuddin Periode II.

MEMUTUSKAN :

Menetapkan : KEPUTUSAN DEKAN FAKULTAS ILMU BUDAYA UNIVERSITAS HASANUDDIN TENTANG PENETAPAN DOSEN PEMBIMBING SKRIPSI/TUGAS AKHIR MAHASISWA DEPARTEMEN ILMU SEJARAH FAKULTAS ILMU BUDAYA UNIVERSITAS HASANUDIN TAHUN AKADEMIK 2021/2022.

KESATU : Menunjuk dan menugaskan kepada :

1. Nama : Dr. Amrullah Amir, S.S.,M.A.
NIP : 197410162003121001
Pangkat/Golongan : Penata Tk.I/Gol. III/d
Jabatan : Lektor
Sebagai Pembimbing I
2. Nama : Andi Lili Evita, S.S.,M.Hum.
NIP : 199001112019032017
Pangkat/Golongan : Penata Muda Tk.I/Gol. III/b
Jabatan : Asisten Ahli
Sebagai Pembimbing II

Untuk membimbing mahasiswa penyusun Skripsi/Tugas Akhir :

- Nama : St. Ainung Rahmi
NIM : F061171308
Departemen : Ilmu Sejarah
Topik/Judul : Wabah Penyakit dan Pelayanan Kesehatan Pada Masa Pemerintahan Hindia Belanda Di Afdeeling Mandar 1916-1938.

KEDUA : Keputusan ini berlaku dihitung mulai tanggal ditetapkan, dengan ketentuan bahwa apabila di kemudian hari ternyata terdapat kekeliruan dalam keputusan ini maka akan diadakan perubahan dan perbaikan sebagaimana mestinya.

Ditetapkan di Makassar
pada tanggal 04 Februari 2022

h a.n. Dekan
Wakil Dekan Bidang Akademik,
Riset, dan Inovasi

Dr. Mardi Adi Armin, M.Hum.
NIP 196803231993031002

Tembusan:

1. Wakil Rektor Bidang Akademik;
2. Dekan Fakultas Ilmu Budaya;
3. Ketua Departemen Ilmu Sejarah;
4. Kepala Bagian Tata Usaha;
5. Yang bersangkutan.

Surat Keputusan Dosen Pembimbing

KEMENTERIAN PENDIDIKAN, KEBUDAYAAN,
RISET, DAN TEKNOLOGI
UNIVERSITAS HASANUDDIN
FAKULTAS ILMU BUDAYA
Jalan Perintis Kemerdekaan Km.10 Kampus Tamalanrea Makassar 90245
Telepon (0411) 587223-590159 Faximili (0411) 587223
Laman ilmubudaya.unhas.ac.id

KEPUTUSAN DEKAN FAKULTAS ILMU BUDAYA
UNIVERSITAS HASANUDDIN
NOMOR 36/UN4.9.1/KEP/2023

TENTANG

PENETAPAN DOSEN PENGUJI SKRIPSI/TUGAS AKHIR
MAHASISWA DEPARTEMEN ILMU SEJARAH FAKULTAS ILMU BUDAYA
UNIVERSITAS HASANUDDIN TAHUN AKADEMIK 2022/2023

- Membaca** : Surat Ketua Departemen Ilmu Sejarah Fakultas Ilmu Budaya Universitas Hasanuddin Nomor 112/UN4.8.7/PK.03.00/2023 tanggal 06 Januari 2023 perihal Permohonan SK Ujian Skripsi.
- Menimbang** : a. Sehubungan telah terpenuhinya persyaratan untuk mengikuti ujian Tugas Akhir Skripsi mahasiswa Program Sarjana (S1) Departemen Ilmu Sejarah Fakultas Ilmu Budaya Universitas Hasanuddin, dipandang perlu menetapkan Tim Penguji Ujian Tugas Akhir Skripsi;
- b. bahwa untuk keperluan tersebut di atas, dipandang perlu mengangkat Ketua, Sekretaris dan Anggota Tim Penguji Tugas Akhir Skripsi berdasarkan Surat Keputusan Dekan.
- Mengingat** : 1. Undang-Undang R.I. Nomor 14 Tahun 2005 tentang Guru dan Dosen, (Lembaran Negara Tahun 2005 Nomor 4586);
2. Undang-Undang R.I. Nomor 12 Tahun 2012 tentang Pendidikan Tinggi, (Lembaran Negara Tahun 2012 Nomor 158);
3. Peraturan Pemerintah R.I. Nomor 23 Tahun 1956 tentang Pendirian Universitas Hasanuddin (Lembaran Negara Tahun 1956 Nomor 39);
4. Peraturan Pemerintah R.I. Tahun 2009 Nomor 37 tentang Dosen, (Lembaran Negara Tahun 2009 Nomor 5007);
5. Peraturan Pemerintah R.I. Nomor 4 Tahun 2014, Tanggal 30 Januari 2014 tentang Penyelenggaraan Pendidikan Tinggi dan Pengelolaan Perguruan Tinggi (Lembaran Negara R.I. Tahun 2014 Nomor 16), perubahan dari Peraturan Pemerintah R.I. Nomor 66 Tahun 2010;
6. Peraturan Pemerintah R.I. Nomor 82 Tahun 2014, Tanggal 17 Oktober 2014 tentang Penetapan Universitas Hasanuddin sebagai Perguruan Tinggi Negeri Badan Hukum (Tambahan LN Tahun 2014 Nomor 303);
7. Peraturan Pemerintah R.I. Nomor 53 Tahun 2015, tanggal 22 Juli 2015 tentang Statuta Universitas Hasanuddin (Tambahan LN Tahun 2015 Nomor 5722);
8. Peraturan Rektor Universitas Hasanuddin Nomor 13/UN4.1/2018 tanggal 15 Oktober 2018, tentang Organisasi dan Tata Kerja Fakultas dan Sekolah Universitas;
9. Keputusan Rektor Universitas Hasanuddin Nomor 51973/UN4.1/KU.21/2016 tanggal 28 Desember 2016 tentang Penetapan Pola Pengelolaan Keuangan dan Aset Universitas Hasanuddin tahun 2017;
10. Keputusan Majelis Wali Amanat Universitas Hasanuddin Nomor 5/UN4.0/KEP/2022 tanggal 21 April 2022 tentang Pemberhentian Rektor Universitas Hasanuddin Periode Tahun 2018 - 2022 dan Pengangkatan Rektor Universitas Hasanuddin Periode Tahun 2022 - 2026;
11. Keputusan Rektor Universitas Hasanuddin Nomor 3091/UN4.1/KEP/2021 tanggal 18 Mei 2021 tentang Pengangkatan Dekan Fakultas Ilmu Budaya Universitas Hasanuddin Periode II.

MEMUTUSKAN :

Menetapkan : KEPUTUSAN DEKAN FAKULTAS ILMU BUDAYA UNIVERSITAS HASANUDDIN TENTANG PENETAPAN DOSEN PENGUJI SKRIPSI/TUGAS AKHIR MAHASISWA DEPARTEMEN ILMU SEJARAH FAKULTAS ILMU BUDAYA UNIVERSITAS HASANUDDIN TAHUN AKADEMIK 2022/2023.

KESATU : Menunjuk dan menugaskan kepada :

No.	Nama/NIP/NIK	Jabatan	Pangkat/Gol.
1	2	3	4
1.	Dr. Amrullah Amir, S.S.,M.A. 197410162003121001	Ketua	Penata Tk.I, Gol. III/d
2.	Andi Lili Evita, S.S.,M.Hum 199001112019032017	Sekretaris	Penata Muda Tk.I, Gol. III/b
3.	Dr.Nahdiah Nur, M.Hum. 196503211998032001	Penguji I	Penata Tk.I, Gol. III/d
4.	Nasihin, M.A. 198204032022043001	Penguji II	Penata Muda Tk.I, Gol. III/b
5.	Dr. Amrullah Amir, S.S.,M.A. 197410162003121001	Pembimbing I	Penata Tk.I, Gol. III/d
6.	Andi Lili Evita, S.S.,M.Hum 199001112019032017	Pembimbing II	Penata Muda Tk.I, Gol. III/b

Untuk Menguji mahasiswa pada Ujian Tugas Akhir skripsi :

Nama : ST. Ainung Rahmi
NIM : F061171308
Departemen : Ilmu Sejarah
Topik/Judul : Koloni Kusta di Majene Tahun 1925-1940

KEDUA : Keputusan ini berlaku terhitung mulai tanggal ditetapkan, dengan ketentuan bahwa apabila di kemudian hari ternyata terdapat kekeliruan dalam keputusan ini maka akan diadakan perubahan dan perbaikan sebagaimana mestinya.

Ditetapkan di Makassar
pada tanggal 09 Januari 2023

Mardi Armin
Wakil Dekan Bidang Akademik
Dan Kemahasiswaan,

Dr. Mardi Adi Armin, M.Hum.
NIP 196801231993031002

Tembusan:

1. Dekan Fakultas Ilmu Budaya;
2. Para Wakil Dekan FIB;
3. Ketua Departemen Ilmu Sejarah;
4. Kepala Bagian Tata Usaha;
5. Kepala Subbagian Pendidikan;
6. Masing-masing yang bersangkutan untuk dilaksanakan.

Surat Keputusan Dosen Penguji